

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010.

Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2025. gada 15. janvārī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Anita Rodiņa, tiesneši Veronika Krūmiņa un Mārtiņš Mits,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 139/2024),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt Kriminālprocesa likuma 573. panta trešo un piekto daļu un 573.¹ panta otrās daļas 2. punktu (turpmāk kopā – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6. panta 1. punktam un 13. pantam, kā arī par spēkā neesošu no spēkā stāšanās brīža;

1.2. atzīt Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta otrās daļas 2. punktu par neatbilstošu Satversmes 95. pantam un spēkā neesošu no spēkā stāšanās brīža;

1.3. apturēt Rīgas apgabaltiesas [datums] sprieduma izpildi krimināllietā Nr. [..].

2. Kriminālprocesa likuma 573. panta trešā daļa paredz: „kasācijas tiesvedību atsaka ierosināt, pieņemot vienbalsīgu lēmumu rezolūcijas veidā, kurā norāda atteikuma motīvus.”

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 573. panta piekto daļu šā panta trešajā un ceturtajā daļā minētais lēmums nav pārsūdzams.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta otrās daļas 2. punkts noteic, ka tiesa var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību, ja, izvērtējot kasācijas sūdzībā vai protestā minētos argumentus, nerodas šaubas par pārsūdzētā nolēmuma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav būtiskas nozīmes judikatūras veidošanā.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. –19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 6. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei un Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi. Pieteikumā ir apstrīdēta Kriminālprocesa likuma normu atbilstība Satversmei un Konvencijai. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punktam Satversmes tiesas kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu. Lai izvērtētu, vai pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu, jānoskaidro, vai: 1) prasījums formāli ir izspriests; 2) prasījums ir mainījies pēc būtības; 3) pastāv būtiski jauni apstākļi, kuru dēļ prasījumu nevarētu uzskatīt par jau izspriestu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 10.1.–10.5. punktu*).

Satversmes tiesa 2018. gada 14. jūnijā ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2017-23-01 „Par Kriminālprocesa likuma 573. panta otrās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam” (turpmāk – spriedums lietā Nr. 2017-23-01). Sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 pieņemšanas brīdī Kriminālprocesa likuma 573. panta trešā daļa paredzēja:

„Lēmumu uzraksta rezolūcijas veidā, un tas nav pārsūdzams.” Satversmes tiesa Kriminālprocesa likuma 573. panta otro un trešo daļu, ciktāl tās neparedzēja, ka lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību norādāmi tā motīvi, atzina par neatbilstošām Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Pieteikuma iesniedzējam Kriminālprocesa likuma 573. panta trešā daļa ir piemērota redakcijā, kādā tā izteikta ar 2018. gada 27. septembra likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, kas stājās spēkā 2018. gada 25. oktobrī. Spriedumā lietā Nr. 2017-23-01 Kriminālprocesa likuma 573. panta trešās daļas konstitucionalitāte redakcijā, kas stājās spēkā 2018. gada 25. oktobrī, netika vērtēta.

Līdz ar to pieteikumā ietvertu prasījumu par Kriminālprocesa likuma 573. panta trešās daļas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam nevar uzskatīt par jau izspriestu Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punkta izpratnē.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka viņai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt no Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkta izriet prasība pieteikumā minēto uzskatu pamatot.

Personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja, pirmkārt, personai Satversmē ir ietvertas konkrētas pamattiesības un, otrkārt, tieši apstrīdētā norma personai aizskar šīs Satversmē ietvertās pamattiesības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 30. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01 11. punktu*).

7.1. Pieteikuma iesniedzējs iesniedza kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu. Senāts, citstarp pamatojoties uz apstrīdētajām normām, atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību pēc minētās sūdzības. Tādējādi apstrīdētās normas Pieteikuma iesniedzējam ir piemērotas.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas nenodrošina viņam efektīvu tiesību aizsardzību kasācijas instances tiesā. Proti, tās liedzot viņam iespēju saņemt vispusīgi pamatotu un juridiski argumentētu lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, kā arī paredzot Senāta tiesības atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību, balstoties uz tā subjektīvu divu kritēriju vērtējumu. Tādējādi esot aizskartas Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 92. panta pirmajā teikumā, kā arī Konvencijas 6. panta 1. punktā un 13. pantā ietvertās pamattiesības.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, Konvencijas 6. panta 1. punktam un 13. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

7.2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta otrās daļas 2. punkts aizskar arī viņam Satversmes 95. pantā ietvertās pamattiesības.

Pieteikumā ir norādīti lietas faktiskie apstākļi, kā arī pausts Pieteikuma iesniedzēja viedoklis par Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta otrās daļas 2. punkta piemērošanu konkrētajā situācijā. Proti, ka kriminālprocess pret Pieteikuma iesniedzēju ir norisinājies ilgāk par 19 gadiem un Senāts, šādos apstākļos norādot uz konkrētās lietas nebūtiskumu, ir paudis necieņu pret Pieteikuma iesniedzēju. Tomēr no pieteikumā ietvertās argumentācijas nav gūstams apstiprinājums tam, ka Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta otrās daļas 2. punkts būtu radījis Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 95. pantā ietverto pamattiesību aizskārumu.

Līdz ar to pieteikums par Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta otrās daļas 2. punkta atbilstību Satversmes 95. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

8. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai tikai tad, ja tā ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Senāta lēmums, ar kuru atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību pēc Pieteikuma iesniedzēja kasācijas sūdzības, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 573. panta piekto daļu nav pārsūdzams. Tātad viņam nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrais teikums nosaka: „Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no [datums], kad stājās spēkā Senāta lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2024. gada 17. decembrī. Tādējādi minētais termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, Konvencijas 6. panta 1. punktam un 13. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas otrajā teikumā ietvertajām prasībām.

9. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdēto normu neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

9.1. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Kriminālprocesa likuma 573. panta trešā un piektā daļa neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, jo nenodrošina objektīvu jautājuma par kasācijas tiesvedības ierosināšanu izlemšanu. Minētajās normās neesot noregulēts tas, cik motivētam ir jābūt tiesas lēmumam, ar kuru tā nolēmusi atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību. Turklāt Pieteikuma iesniedzējam esot liegta iespēja pārliecināties par tiesas pieņemtā lēmuma tiesiskumu, jo lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību neesot pārsūdzams.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka no Satversmes 92. panta pirmā teikuma izriet valsts pienākums izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu un arī pienākums pieņemt tādas procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu to taisnīgu un objektīvu izspriešanu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2008. gada 9. maija sprieduma lietā Nr. 2007-24-01 8. punktu un 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 12. punktu*). Tiesvedības process nevar būt taisnīgs bez tiesas objektivitātes garantijām, kas atzītas par vienu no Satversmes 92. panta pirmā teikuma elementiem (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 14. maija sprieduma lietā Nr. 2012-13-01 12.1. punktu un 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 15.1. punktu*). Tiesas objektivitātes jeb

neitralitātes prasībai ir divi aspekti – subjektīvais un objektīvais. Objektīvajā aspektā nozīme var būt pat šķietamībai, tāpēc ir nepieciešams novērst pat šķietamu neobjektivitāti. Tomēr šaubām par tiesas neitralitāti jābūt objektīvi pamatotām (sk. *Satversmes tiesas 2020. gada 16. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-23-01 11. punktu*).

Likumdevējs ir tiesīgs, ņemot vērā konkrētās tiesvedības procesa stadijas raksturu, paredzēt vienu vai vairākus dažādus līdzekļus tiesas objektivitātes nodrošināšanai, ciktāl šie līdzekļi ir pietiekami, lai nodrošinātu tiesas objektivitāti šajā tiesvedības procesa stadijā (sk. *Satversmes tiesas 2020. gada 16. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-23-01 11. punktu*).

Pieteikumā norādīts, ka, neskatoties uz spriedumā lietā Nr. 2017-23-01 paustajām atziņām, likumdevējs nav izveidojis tādu tiesisko regulējumu, kas precīzi noteiktu prasības kasācijas instances tiesas lēmumam, ar kuru tā atteikusies ierosināt kasācijas tiesvedību. Proti, Kriminālprocesa likuma 573. panta trešajā daļā ietvertie jēdzieni „motivēts lēmums” un „lēmums rezolūcijas veidā” esot savstarpēji pretrunīgi un nenodrošinot personai tiesības saņemt pamatotu lēmumu. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka mazāk ierobežojošs līdzeklis būtu konkrēta lēmuma veida paredzēšana Kriminālprocesa likuma 573. panta trešajā daļā, jo tas garantētu to, ka katrā gadījumā kasācijas instances tiesas apsvērumi, kas bijuši pamatā atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību, tiktu pausti vienādā apjomā.

Satversmes tiesa jau ir norādījusi, ka tas, cik detalizēta būs nolēmuma motīvu daļa, ir atkarīgs no izskatāmajā lietā paustajiem būtiskajiem argumentiem, tomēr norādītajiem motīviem vajadzētu būt pietiekamiem, lai persona varētu saprast, kādēļ kasācijas tiesvedība pēc sūdzībā norādīto argumentu izvērtēšanas netika ierosināta (sk. *Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 14.2. punktu*). Ņemot vērā minēto, pieteikumā nav pamatots tas, ka tiesas lēmums, kas pieņemts rezolūcijas veidā, bet kas satur atteikuma motīvus, liegtu personai tiesības saprast, kādēļ kasācijas tiesvedība nav tikusi ierosināta. Tas, vai kasācijas instances tiesa konkrētajā gadījumā ir sniegusi atbildes uz visiem Pieteikuma iesniedzēja norādītajiem argumentiem par Krimināllikuma pārkāpumiem un Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem, ir tiesību normu piemērošanas jautājums, kura pārvērtēšana nav Satversmes tiesas kompetencē (sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2017. gada 17. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-01-01 11. punktu*).

Pieteikumā arī norādīts, ka Kriminālprocesa likuma 573. panta piektā daļa neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, jo neparedz lēmuma par

atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību otrreizēju caurlūkošanu. Tomēr pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, ka no Satversmes 92. panta pirmā teikuma izriet likumdevēja pienākums paredzēt, ka lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību ir pārsūdzams.

Līdz ar to pieteikums par Kriminālprocesa likuma 573. panta trešās un piektās daļas iespējamo neatbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

9.2. Pieteikumā norādīts, ka arī Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta otrās daļas 2. punkts neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. Proti, minētajā normā neesot ietverti skaidri kritēriji, un tā pieļaujot tāda lēmuma par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību pieņemšanu, kas balstīts vienīgi konkrētu senatoru subjektīvā viedoklī. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka likumdevējam būtu vai nu jāprecizē minētajā normā ietvertu kritēriju saturs, vai pavisam jāatsakās no šādu subjektīva vērtējuma pieļaujošu kritēriju izmantošanas, jo to piemērošanas rezultātā tiek liegtas tiesības uz pieeju kasācijas instances tiesai. Gadījumā, ja likumdevējs izšķirtos par labu Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta otrās daļas 2. punktā ietvertu kritēriju saglabāšanai, tad likumdevējam būtu jānodrošina personai tiesības pārsūdzēt Senāta lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību.

Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka Satversmes 92. panta pirmais teikums nosaka likumdevēja pienākumu pieņemt taisnīgas tiesas spriešanai nepieciešamās procesuālās normas, bet šī norma neparedz konkrēta jautājuma izšķiršanu atbilstoši tādām procesuālajam noregulējumam, kādu persona vēlas (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 10. punktu*). Satversmes 92. pants neparedz valstij pienākumu visās lietās noteikt iespēju spriedumu pārsūdzēt kasācijas kārtībā. Likumdevējam ir plaša rīcības brīvība gan pieņemt procesuālos likumus un noteikt lietu kategorijas, kuras attiecīgajos procesos tiek skatītas, gan arī lemt par dažādu kategoriju lietu izskatīšanas kārtību. Tomēr, ja valsts kriminālprocesā ir paredzējusi kasācijas instanci, tad arī kasācijas instances tiesas pieejamībai ir jāatbilst taisnīgas tiesas prasībām. Ievērojot kasācijas instances tiesas īpašo nozīmi kriminālprocesā, kasācijas instances tiesas pieejamībai ir jānodrošina sabiedrības publiski tiesiskās intereses, tostarp efektīva pamattiesību aizsardzība (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 12.1. un 12.3. punktu*). Taču tiesas pieejamība ir nodrošināta arī tad, ja personai visupirms ir jāvērsas ar lūgumu izskatīt tās iesniegto sūdzību, neatkarīgi no tā, vai pēc iesniegtās sūdzības tiesvedība tiks uzsākta vai nē (*sal. sk.*

Satversmes tiesas 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 14.1. punktu). Ņemot vērā minēto, pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, ka Satversmes 92. pantā ietvertās tiesības uz pieeju tiesai ietver prasību ikvienu krimināllietu izskatīt kasācijas instances tiesā un, ka Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta otrās daļas 2. punktā ietverto kritēriju pastāvēšana pati par sevi pārkāptu personai Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Līdz ar to pieteikums par Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta otrās daļas 2. punkta iespējamo neatbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

9.3. Pieteikuma iesniedzējs lūdz izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību arī Konvencijas 6. panta 1. punktam un 13. pantam.

Ja pieteikumā ir ietverts prasījums izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi, pieteikuma iesniedzējam jāpamato arī tas, kādēļ apstrīdēto normu atbilstība starptautisko tiesību normai būtu vērtējama atsevišķi no Satversmes normas. Proti, jāpamato, ka starptautisko tiesību norma paredz plašāku, no Satversmes atšķirīgu, pamattiesību aizsardzības apjomu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 7. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-25-01 17. punktu un 2019. gada 5. decembra sprieduma lietā Nr. 2019-01-01 16.3.1. punktu*). Pieteikumā šāds pamatojums attiecībā uz prasījumu izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Konvencijas 6. panta 1. punktam un 13. pantam nav ietverts.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Konvencijas 6. panta 1. punktam un 13. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

10. Ievērojot to, ka lieta Satversmes tiesā nav ierosināma, šā lēmuma 1.3. apakšpunktā norādītais lūgums ir atstājams bez izskatīšanas.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

1. Atteikties ierosināt lietu pēc [...] pieteikuma (ieteikums Nr. 139/2024).
2. Atstāt bez izskatīšanas šā lēmuma 1.3. apakšpunktā norādīto lūgumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Anita Rodiņa